

Esrar Bağımlılarında Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul Reddinin Çocukluk Çağı Travma Yaşantıları, Kendine Zarar Verme Davranışı ve İntihar Düşüncesi ile İlişkisi

The Relationship between Perceived Parental Acceptance-Rejection and Childhood Traumas, Self Destructive Behavior and Suicidal Ideation in Cannabis Users

Sevim Berrin İnci¹, Melis İpçi², Ayşe Ender Altıntoprak³, Ülkü Akyol Ardıç⁴, Eyüp Sabri Ercan⁵

ABSTRACT

Amaç: Bu araştırmanın amacı, esrar bağımlılarında algılanan ebeveyn kabul-reddi ile, bu bireylerin çocukluk çağı travma yaşantıları, kendine zarar verme davranışları ve intihar düşünceleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini, yaşları 18 ile 45 arasında değişen Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Bağımlılık Tedavi Birimi'ne denetimli serbestlik tedbiri ile ilk kez başvuran ve esrar bağımlısı olan 75 erkek ile madde kullanımı olmayan 75 erkek oluşturmuştur. Veriler, sosyo-demografik veri formu, Ebeveyn Kabul-red ölçeği ve İntihar Davranış ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Veriler MANOVA, regresyon, t-test ve pearson momentler çarpımı kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Sonuçlar, esrar bağımlılarının hem anne hem de babalarıyla ilişkilerinde daha çok "red" algıladığını göstermektedir. Yapılan analizler sonucunda esrar bağımlısı olan kişilerin çocukluk dönemlerinde travmaya maruz kaldıkları ve çocuklukta anne babalarından gördükleri fiziksel ve sözel şiddet ile duygusal ihmalin algılanan anne-baba kabulü ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Esrar kullananların, kontrol grubuna göre çocukluk döneminde daha fazla travmaya maruz kaldığı bulunmuştur. Ek olarak, sadece baba kabulü ile KZVD arasında ve anne kabulü ile de intihar düşüncesi arasında ilişki bulunmuştur.

Sonuç: Çalışmanın sonuçları, esrar bağımlısı olan kişilerde ebeveyn kabul reddinin kendine zarar verme davranışı ve intihar düşüncelerine yönelik önemli bir değişken olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn kabul-reddi, kendine zarar verme davranışı, intihar, çocuk istismarı.

ÖZET

Objective: The purpose of the study was to explore the relationship between perceived parental acceptance-rejection in childhood and childhood traumas, self destructive behavior and suicidal ideation.

Method: The sample consisted of 75 cannabis users men who were enrolled in probationers from substance dependence unit in department of Psychiatry of the Ege University during the first consultation and control group that includes 75 men aged between 18-45 years of age. Data were collected via the Demographic Information Form, Parental Acceptance-Rejection Questionnaire and Suicidal Behavior scale. MANOVA, Regression, t-test and Pearson Correlation Coefficient were performed.

Results: The results showed that cannabis users perceived more reject from their parents. The findings revealed that there is a relationship between perceived parental acceptance-rejection and physical, verbal and emotional abuse in childhood. Cannabis users were more exposed to trauma in childhood than control group. In addition, self-destructive behavior was associated with perceived acceptance from father, also suicidal ideation was significantly associated with perceived acceptance from mother.

Conclusion: This study revealed that parental acceptance-rejection in cannabis users should be considered as a significant variable for self-destructive behavior and suicidal ideation.

Key Words: Parental acceptance-rejection, self-destructive behavior, suicide, child abuse.

¹ Uzm. Psk., Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü

² Psk., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

³ Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı

⁴ Uzm. Dr., Denizli Devlet Hastanesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi

⁵ Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi

Address reprint requests to:
Sevim Berrin İnci, Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü, İzmir - TURKEY

E-mail address:
inciberrin@gmail.com

Phone:
+90 (555) 461 92 62

Date of submission:
June 14, 2016

Date of acceptance:
August 10, 2016

GİRİŞ

Madde kullanımı ve bağımlılığı kısa ve uzun vadede fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan birçok olumsuzluğa neden olması ve sadece içen kişiyi değil yakın ilişkide olduğu kişileri ve tüm aileyi olumsuz olarak etkilemesi nedeniyle son yıllarda önemli toplumsal sorunlardan biri haline gelmiştir (1).

Esrar bağımlılığı, kişinin beden ve ruh sağlığı ile aile, iş ve sosyal uyumunu bozacak düzeyde yineleyici esrar kullanımı, esrar alma isteğini kontrol edememe ve durduramama, başarısız bırakma çabaları esnasında yoksunluk belirtilerinin görülmesi veya kişinin zararlarını bilmesine rağmen madde kullanımını sürdürmesi ve esrarın dozunu devamlı arttırmak zorunda kalması ile karakterize bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (2).

Madde bağımlılığı ile ilgili çeşitli risk faktörleri (sosyal, psikolojik, bağlamsal) olsa da, yapılan araştırmaların büyük bir bölümü madde bağımlılığını, kişinin yetiştiği ortam yani aile değişkeni üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Madde kullanımı ve bağımlılığında aile ile ilişkili risk faktörleri değerlendirildiğinde, aile içinde sıcaklık ve şefkatin bulunmaması, aile bireyleri arasındaki ilişkilerin düşmanca ve kopuk olması, ailedeki diğer bireylerin madde kullanımlarının olması, anne babaların ilgisiz, reddedici veya aşırı izin verici ve ihmalkâr olmaları vurgulanmaktadır (3).

Anne-babaların tutumları ve çocuk yetiştirme stilleri ile madde kullanımı arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarda, anne-baba tutumları ve çocuk yetiştirme stilleri ile madde kullanımı arasında önemli bir ilişki olduğu gösterilmektedir (4,5,6,7,8). Kandel'in (1990) çalışmasında, madde bağımlılarının ebeveynlerini madde kullanımı olmayanlara göre daha az ilgili algıladıkları saptanmıştır(9). Block ve arkadaşları (1988) tarafından yapılan boylamsal bir çalışmada madde kullanan ergenlerin annelerinin çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı olmadıkları, ihtiyaçlarını karşılamayı erteledikleri, düşmanca davrandıkları, eleştirel oldukları, fikirlerine önem vermedikleri, ve onları cesaretlendirmedikleri gözlemlenmiştir (10). Branstetter ve arkadaşlarının (2009) yaptığı bir çalışmada ise anne-çocuk ilişkisinin kalitesinin madde kullanımı üzerinde etkin olduğu bulunmuştur (11). Ickick ve arkadaşları (2013), madde

bağımlılığının temel olarak; anne-baba tutumları, özellikle de anne tarafından ihmal edilmiş olma ve annenin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamamış olmasıyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir(12).

Günümüzdeneredeyese bütün psikoloji kuramları çocukluk çağının insanların psikolojik ve sosyal gelişimleri bakımından son derece önemli bir dönem olduğu konusunda aynı fikirdedir (13,14,15,16). Çocukluk döneminde belki de en belirleyici faktör, çocuğun içinde yetiştiği aile ortamıdır. Bu durumda, anne-baba ile çocuk arasındaki ilişki ve anne-baba tarafından gösterilen davranışlar çocuğun kişilik gelişiminde son derece önemli bir role sahiptir.

Çocuklukta ebeveyn davranışlarının önemini ortaya koyan, bir kişilik kuramı ile bütünleştiren, ebeveyn kabul-reddinin sonuçlarını yordayan ve bu kuramsal çerçeveyi deneysel verilerle destekleyen kuramlardan biri Ronald P. Rohner (1975) tarafından tanımlanan Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramıdır. EKAR Kuramı, çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddinin sebeplerini, kabul-reddin çocuklar ile yetişkinlerin davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerindeki olası sonuçlarını açıklamayı ve yordamayı temel alan bir sosyalizasyon kuramıdır. EKAR Kuramında Kabul; ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri sıcaklık, ilgi, şefkat, bakım, destek ya da kısaca sevginin ön planda olmasıdır (17). Red ise bu duygu ve davranışların belirgin olarak esirgendiği ya da olmadığı, bunların yanı sıra çocuğu inciten çeşitli fiziksel ya da psikolojik davranış ya da duyguların gösterilmesidir.

İntihar, insanın öz benliğine yönelen bir saldırganlık ve yok etme hareketi olup, kişinin isteyerek yaşamına son vermesi (18) olarak tanımlanmakla beraber aile desteğinin olmamasının madde kullananlarda intihar ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (19). Literatür incelendiğinde, madde kötüye kullanımı ile intihar düşüncesi ve intihar girişimleri arasında anlamlı ilişki olduğu bildirilmektedir (20,21,22). Balcıoğlu ve Abonoz (2009) tarafından madde kullanımı olan 298 kişiyle yapılan bir çalışmada intihar düşüncelerinin %67 oranında; en az bir kez intihar girişiminde bulunmanın %30 oranında ve birçok kez intihar girişiminde bulunmanın ise % 25 oranında olduğu görülmektedir (23). Başka bir çalışmada ise, madde bağımlısı olan kişilerin %55'inin kendine zarar verme davranışı

gösterdiği, %70'inin intihar düşüncesine sahip olduğu, %68'inin intihar planı yaptığı bildirilmektedir (24).

İntihar düşüncesi ve girişimi gibi kendine zarar verme davranışı (KZVD) da madde bağımlılığı ile ilişkilidir. KZVD, kişinin vücudunun belirli bölümlerine zarar verme amacıyla, tekrarlayıcı ve bilinçli olarak yaptığı ve ölümcül olmayan girişimler olarak tanımlanmıştır (25). Tarlacı ve arkadaşları (1997) tarafından yapılan bir çalışmada, kendine zarar verme davranışı gösteren kişilerin %90'ında madde kullanımının olduğu, %66.7'sinde çoklu madde kullanımı olduğu ve %71.1'inde madde bağımlılığı olduğu ve KZVD olan kişilerin daha genç yaşlarda madde kullanımına başladıkları bildirilmiştir (26).

Madde bağımlılığında dikkat çeken bir diğer konu ise, çocukluk döneminde travmaya maruz kalma ile arasındaki ilişkidir. Ulusal ergenlik anketinin sonuçlarına göre, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalan ergenlerin geçmişte yada şimdi madde kullanma oranlarının herhangi bir travmaya maruz kalmamış olan kişilere oranla üç kat daha fazla olduğu bildirilmektedir (27). Yapılan çalışmalarda, madde bağımlılığından kurtulmak için tedaviye başvuran ergenlerin %70'inde çocukluk döneminde travmaya maruz kalma öyküsünün olduğu saptanmıştır (28). Dunn ve ark. (1994) tarafından yapılan çalışmada madde bağımlılarının %34'ünde çocukluk çağı travmatik yaşantısının varlığı saptanmıştır (29).

Bu araştırmanın amacı, esrar bağımlılarında algılanan ebeveyn kabul-reddi ile, bu bireylerin çocukluk çağı travma yaşantıları, kendine zarar verme davranışları ve intihar düşünceleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, yaşları 18 ile 45 arasında değişen esrar bağımlısı olan 75 erkek ile madde kullanımı olmayan 75 erkek olmak üzere toplam 150 kişiden oluşmuştur. Esrar bağımlılarından oluşan grubu Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Bağımlılık Tedavi Birimi'ne denetimli serbestlik tedbiri ile ilk kez başvuran ve bir psikiyatrist tarafından DSM-V tanı kriterleri baz alınarak yapılan görüşme sonucunda Esrar

bağımlılığı tanısı alan erkek hastalar oluşturmuştur. Çalışmaya dahil edilme kriterleri; araştırma sırasında esrar ya da herhangi başka bir maddenin etkisi altında olmama ve yoksunluk belirtileri yaşıyor olmamalarıdır. Çalışmadan dışlanma kriterleri ise; esrar bağımlılığı dışında herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığın varlığıdır. Kontrol grubunu ise, DSM-V tanı kriterlerine göre madde kötüye kullanımı veya madde bağımlılığı tanısını düşündürmeyen ve bağımlı grupla yaş, eğitim ve sosyoekonomik düzey açısından eşleştirilen erkekler oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Veri Toplama Formu:

Araştırmada katılımcıların yaş, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik durum gibi temel demografik özelliklerini belirlemek için 17 maddeden oluşan Bireysel Bilgi Toplama Formu kullanılmıştır.

Anket: Araştırmacı tarafından oluşturulmuş, katılımcıların çocuklukları, çocukluk döneminde yaşanan travmanın varlığı, sosyal ilişkileri, alkol ve madde kullanım alışkanlıkları, kendine zarar verme davranışının varlığı ve sıklığı, yakın ilişki içerisinde bulunduğu kişilerin alkol ve madde kullanımları gibi konuları araştıran 25 soruluk bir anket uygulanmıştır.

İntihar Davranışı Ölçeği: Linehan ve Nielsen tarafından geliştirilen ve Mirsal ve arkadaşları (2004) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirliği yapılan; intihar plan ve girişimi, intihar düşüncesi, intihar tehdidi ve intiharın tekrar edilebilirliği ile ilgili bilgi edinmeyi sağlayan dört maddeden oluşan bir ölçektir (30). İntihardavranışı ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 0 ve en yüksek puan 14'tür. Puan arttıkça intihar davranışının ciddiyet derecesi de artmaktadır (31).

Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ):

yetişkinlerin çocukluklarında ebeveynleri ile olan ilişkilerinde algıladıkları kabul-red düzeylerini ölçmeyi hedeflemiştir. Anne ve baba formlarından oluşan ölçekte yetişkinlere 7- 12 yaş arasında algıladıkları ebeveyn davranışlarıyla ilişkili 60 soru yöneltilmiştir. Ölçekte algılanan ebeveyn kabul-reddi; sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrışmamış red olmak üzere

dört alt ölçek ile değerlendirilmektedir (32). Ölçek 1-4 arası değerlendirilen “hemen hemen her zaman doğru”, “bazen doğru”, “nadiren doğru”, “hiç bir zaman doğru değil” şeklinde yanıtlanacak biçimde soruların yer aldığı likert tipi bir ölçektir. Yetişkin EKRÖ’nün Türkiye’deki geçerlik ve güvenirlik çalışması hem normal hem de klinik örneklemelerde Varan (2003) tarafından yapılmıştır (33). Yetişkin EKRÖ’nün Anne-Baba formlarına ait alt-ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayılarının 0.86 ile 0.96 arasında değiştiği bulunmuştur.

Uygulama

Çalışmaya katılmayı kabul edenler bilgilendirilmiş onam formunu okuyup imzaladıktan sonra yönergeleri ile birlikte kitapçık haline getirilen sosyo-demografik veri formu, Ebeveyn Kabul-red ölçeği (EKRÖ) ve İntihar Davranış ölçeği uygulanmıştır. Anketler, denetimli serbestlik tedbiri ile Madde Bağımlılığı polikliniğine başvuran ve bir psikiyatrist tarafından esrar bağımlılığı tanısı alan katılımcıların kendileri tarafından bir psikolog gözleminde doldurulmuştur.

İstatistiksel Analiz

Araştırma verilerinin istatistiksel analizinde “SPSS 13.0 for Windows” programı kullanılmıştır. Süreksiz verilerin analizi için ki-kare, sürekli verilerin analizi için ise t-testi, Pearson Momentler Çarpımı, Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) ve Regresyon Analizi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak $p < .05$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan yaşları 18 ile 45 arasında değişen ($n=150$) kişilere ilişkin temel demografik veriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Esrar Bağımlısı olanların yaş ortalaması 27.20 (S.S.= 6.16) iken kontrol grubunun yaş ortalaması 28.62 (S.S.=7.68) olarak belirlenmiştir. Yapılan t-testi sonucuna göre, esrar bağımlısı olan ve olmayan kişilerin yaş açısından farklılaşmadıkları belirlenmiştir ($t_{150}=1.24$, $p>.05$). Her iki grup arasında sosyo-ekonomik düzey ($\chi^2_{2, 150} = 4.62$, $p>.05$) ve eğitim ($\chi^2_{3, 150} = 3.58$, $p>.05$) açısından da anlamlı düzeyde bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 1: Araştırmada Yer Alan Esrar Bağımlısı Olan ve Olmayanların Oluşturduğu Gruplara İlişkin Temel Demografik Bulgular

		Esrar Bağımlıları N=75	Kontrol Grubu N=75	Tüm Katılımcılar N=150
Yaş	Ortalama (S.S.)	27.20 ± 6.16	28.62 ± 7.68	27.91 ± 6.97
	Üst	7 (9,3%)	14 (18,6%)	21 (14,0%)
Sosyo-Ekonomik Düzey	Orta	47(62,7%)	35 (46,7%)	82(54,7%)
	Alt	21(28,0%)	26 (34,7%)	47 (31,3%)
Eğitim	İlkokul	10 (13,3%)	9 (12,0%)	19 (12,7%)
	Ortaokul	20 (26,7%)	18 (24,0%)	38 (25,3%)
	Lise	30 (40,0%)	23(30,7%)	53 (35,3%)
	Üniversite veya Yüksekokul	15 (20,0%)	25 (33,3%)	40 (26,7%)

Anne EKRÖ/K puanlarına uygulanan MANOVA sonucunda, çoklu değişken temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur (Wilks lambda=.834; $F_{4, 145} = 7,206$; $p < .05$). Anneden algılanan kabul-red toplam puanları açısından gruplar arası anlamlı fark vardır ($p < .05$). Esrar bağımlıları

tarafından algılanan anne kabul-red puan ortalaması 107.74 ($ss=36.14$) iken kontrol grubu için 85.74 ($s=19.29$)’dur. Diğer bir deyişle, esrar bağımlıları annelerinden kontrol grubuna göre daha fazla red algılamışlardır. Eşli karşılaştırmalar incelendiğinde ise esrar bağımlılarının ve

kontrol grubunun Anne EKRÖ puanları açısından Sıcaklık, Saldırganlık, İhmal ve Ayrışmamış Red alt ölçeklerinin anlamlı olarak farklılaştıkları görülmüştür. Esrar bağımlıları çocukluklarında

anneleriyle ilişkilerinde kontrol grubuna göre anneleri tarafından sevildikleri hakkında daha fazla şüpheye düşmüş, daha fazla ihmal edilmiş ve daha az kabul edildiklerini algılamışlardır (Tablo 2).

Tablo 2: Esrar Bağımlıları ile Kontrol Grubun Anne EKRÖ Alt Ölçek ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Anne EKRÖ	Esrar Bağımlıları N=75 Ortalama (SS)	Kontrol Grubu N=75 Ortalama (SS)	F
Sıcaklık	64.65 (13.87)	71.82 (8.89)	14.21*
Saldırganlık	27.78 (9.26)	21.92 (5.72)	21.77*
İhmal	25.18 (9.20)	20.96 (5.02)	12.19*
Ayrışmamış Red	19.42 (6.53)	14.69 (4.34)	27.24*
Toplam Puan	107.74 (36.14)	85.74 (19.29)	21.62*

Anne EKRÖ: Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği: Anne Formu

*Wilks' Lambda p<.05

Anneden algılanan kabul-red ortalamaları ile benzer şekilde, esrar bağımlıları tarafından algılanan baba kabul-red puan ortalamasının 127.25 (s=45.49) kontrol grubu tarafından algılanan baba kabul-red ortalamasından 94.49 (s=30.06) yüksek olduğu bulunmuştur. Baba EKRÖ puanlarına uygulanan MANOVA sonucuna göre, Esrar bağımlısı olanların Baba Sıcaklık puanları düşük; Saldırganlık,

ihmal, Ayrışmamış Red puan ortalamaları ve EKRÖ toplam puanları esrar bağımlısı olmayanların puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir (Tablo 3). Esrar bağımlıları kontrol grubuna göre çocukluklarında babalarıyla ilişkilerinde daha fazla ihmal edildiklerini, kendilerine daha soğuk, sevgisiz ve ilgisiz davranıldığını düşünmüş ve daha az kabul edildiklerini algılamışlardır.

Tablo 3: Esrar Bağımlıları ile Kontrol Grubun Baba EKRÖ Alt Ölçek ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Baba EKRÖ	Esrar Bağımlıları N=75 Ortalama (SS)	Kontrol Grubu N=75 Ortalama (SS)	F
Sıcaklık	57.05 (16.93)	67.65 (12.70)	18.79*
Saldırganlık	32.08 (11.80)	23.33 (8.49)	27.11*
İhmal	30.22 (11.27)	23.48 (7.21)	19.03*
Ayrışmamış Red	22.0 (8.07)	15.33 (5.06)	36.65*
Toplam Puan	127.25 (45.59)	94.49 (30.06)	26.98*

Baba EKRÖ= Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği: Baba Formu

*Wilks' Lambda p<.05

Esrar bağımlılarının çocukluk çağında travmatik yaşantıya maruz kalmaları ile ebeveynlerinden algıladıkları kabul-red düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde; çocukluk çağında travmatik yaşantıya maruz kalan esrar bağımlılarının, herhangi bir travmatik yaşantıya maruz kalmayanlara göre ebeveynlerinden daha fazla red algıladıkları bulunmuştur ($p<.05$)

(Tablo 4). Çocukluk çağında travmatik yaşantıya maruz kalan esrar bağımlılarının anne ve baba Sıcaklık puanlarının düşük; Saldırganlık, İhmal, Ayrışmamış Red puan ortalamaları ve EKRÖ toplam puanlarının çocuklukta herhangi bir travmaya maruz kalmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (Wilks lambda=.659; $F_{7, 75} = 4.26$; $p<.001$).

Tablo 4: Esrar Bağımlılarında Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi ile Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılar Arasındaki İlişki			
Anne EKRÖ	Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantının Varlığı	Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantının Yokluğu	F
	N=50 Ortalama (SS)	N=25 Ortalama (SS)	
Sıcaklık	60.84 (14.91)	72.28 (6.92)	13.20*
Saldırganlık	30.78 (9.58)	21.80 (4.59)	19.58*
İhmal	27.88 (10.05)	19.80 (3.04)	15.34*
Ayrışmamış Red	21.40 (6.69)	15.48 (4.00)	16.52*
Toplam Puan	119.22 (38.63)	84.80 (12.53)	18.74*
Baba EKRÖ			
Sıcaklık	52.02 (16.31)	67.12 (13.53)	15.91*
Saldırganlık	36.38 (11.29)	23.48 (7.33)	26.83*
İhmal	22.60 (10.88)	34.04 (7.72)	22.01*
Ayrışmamış Red	34.04 (7.75)	22.60 (5.23)	24.85*
Toplam Puan	143.26 (43.74)	95.24 (30.00)	24.31*

Anne EKRÖ= Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği: Anne Formu

Baba EKRÖ= Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği: Baba Formu

*Wilks' Lambda $p<.05$

Esrar bağımlıları ile kontrol grubunun maruz kalınan çocukluk çağı travmatik yaşantılarının alt boyutları Mann-Whithney U testi yapılarak ayrı ayrı incelendiğinde, grupların çocuklukta fiziksel şiddete maruz kalma açısından farklılaştıkları ($Z = -4.44$, $p<.001$) ve sırasıyla en çok maruz kalınan üç fiziksel şiddet şeklinin tekmeleme (15.3%), sert bir şekilde itilme (6.7%) ve yumruklanma (7.3%) olduğu bulunmuştur. Duygusal istismara maruz kalma açısından da esrar bağımlılarının kontrol grubundan

anlamlı düzeyde farklılaştıkları görülmüştür ($Z = -2.98$, $p<.05$). En sık maruz kalınan duygusal istismar türleri sırasıyla aşağılanma- alay edilmesi- yalnız bırakılma ve duygusal olarak engellenme ile kardeşlerinden ayrı tutulmadır. Ayrıca, sözel şiddete maruz kalma açısından esrar bağımlıları ile kontrol grubunun anlamlı düzeyde birbirlerinden farklılaştıkları görülmüştür ($Z = -5.30$, $p<.001$). Çocukluk çağı travmatik yaşantıların varlığı açısından gruplar arası farklılığa dair bulgular tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5: Esrar Bağımlılarının ve Kontrol grubunun Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Analiz Sonuçları

		Esrar Bağımlıları		Kontrol Grubu		P
		N=75		N=75		
		n	%	n	%	
Fiziksel Şiddet	VAR	39	52%	13	17.3%	.001
	YOK	36	48%	62	82.7%	
Duygusal İstismar	VAR	32	42.7%	15	20%	.002
	YOK	43	57.3%	60	80%	
Sözel Şiddet	VAR	30	40%	3	4%	.000
	YOK	45	60%	72	96%	

*p<.05

Esrar bağımlılarında KZVD ile algılanan ebeveyn kabul reddi arasındaki ilişkiye dair bulgular Tablo 6'da sunulmuştur. Uygulanan MANOVA testinin sonucuna göre, KZVD ile anne kabulü arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken ($p>.05$) baba kabul reddi ile

aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (Wilks lambda=.824; $F_{4, 70}= 3.731$; $p<.05$). Kendine zarar veren kişilerin baba Sıcaklık puanları düşük; Saldırganlık, ihmal, Ayrışmamış Red puan ortalamaları ve EKRÖ toplam puanları anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 6: Esrar Bağımlılarında Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi ile KZVD Arasındaki İlişki

Anne EKRÖ	Kendine Zarar Verme Davranışının Varlığı	Kendine Zarar Verme Davranışının Yokluğu	F
	N=44 Ortalama (SS)	N=31 Ortalama (SS)	
Sıcaklık	62.63 (13.51)	67.51 (14.08)	2.29
Saldırganlık	29.22 (9.47)	25.74 (8.69)	2.63
İhmal	26.63 (8.80)	23.12 (9.49)	2.70
Ayrışmamış Red	20.22 (6.48)	18.29 (6.55)	1.60
Toplam Puan	113.45 (34.97)	99.64 (36.79)	2.71
Baba EKRÖ			
Sıcaklık	51.68 (17.42)	64.67 (13.03)	12.34*
Saldırganlık	35.27 (12.38)	27.54 (9.36)	8.57*
İhmal	33.63 (11.92)	25.38 (8.29)	11.04*
Ayrışmamış Red	23.75 (8.64)	19.51 (6.55)	5.28*
Toplam Puan	140.97 (47.40)	107.77 (35.17)	10.94*

Anne EKRÖ= Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği: Anne Formu

Baba EKRÖ= Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği: Baba Formu

*p<.05

Esrar bağımlılarında intihar düşüncesi ile algılanan ebeveyn kabul reddi arasındaki ilişki incelendiğinde, intihar düşüncesinin anneden algılanan sıcaklık, ihmâl ve total EKRÖ puanları ile arasında anlamlı ilişki bulunurken sadece babadan algılanan sıcaklık ve total EKRÖ puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu

saptanmıştır ($p<.05$). Diğer bir deyişle, intihar düşüncesine sahip olan esrar bağımlılarının anne ve babalarını soğuk, ilgisiz olarak düşündükleri ve daha az kabul algıladıkları bulunmuştur. İntihar düşüncesi ve ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkiyi gösteren bulgular ve MANOVA analizi sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Esrar Bağımlılarında Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi ile İntihar Düşüncesi Arasındaki İlişki

Anne EKRÖ	İntihar Düşüncesinin Varlığı	İntihar Düşüncesinin Yokluğu	F
	N=47 Ortalama (SS)	N=28 Ortalama (SS)	
Sıcaklık	61.91 (14.39)	69.25 (11.80)	5.18*
Saldırganlık	29.29 (10.25)	25.25 (6.75)	3.46
İhmâl	26.85 (10.02)	22.39 (6.90)	4.30*
Ayrışmamış Red	20.44 (7.10)	17.71 (5.12)	3.15
Toplam Puan	114.74 (38.98)	96.10 (27.68)	4.87*
Baba EKRÖ			
Sıcaklık	53.38 (17.51)	63.21 (14.17)	6.33*
Saldırganlık	33.68 (12.69)	29.39 (9.77)	2.35
İhmâl	32.04 (11.77)	27.17 (9.85)	3.36
Ayrışmamış Red	23.12 (8.56)	20.10 (6.92)	2.50
Toplam Puan	135.25 (47.75)	113.46 (38.68)	4.26*

Anne EKRÖ= Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği: Anne Formu

Baba EKRÖ= Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği: Baba Formu

* $p<.05$

KZVD, intihar düşüncesi ve girişimleri açısından esrar bağımlıları ile kontrol grubu arasında farklılık olup olmadığı Mann-Whitney U testi yapılarak incelendiğinde, Esrar bağımlıları ve kontrol grubu arasında intihar düşüncesi ($Z= -6.01$, $p<.001$); kendine zarar verme davranışı ($Z= -5.95$, $p<.001$); ile intihar girişi ($Z= -4.54$, $p<.001$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Kendine zarar verme davranışı, intihar düşüncesi ve girişimine ilişkin grupların karşılaştırma bulguları ve analiz sonuçları Tablo 8’de özetlenmiştir.

KZVD ve intihar girişiminde seçilen yöntemler değerlendirildiğinde; esrar bağımlısı olan kişilerde en fazla seçilen KZVD’nın kendini kesme (%46.7); en

sık denenen intihar yönteminin ise aşırı doz ilaç, alkol ve madde kullanımı (%18.7) olduğu bulunmuştur.

Uygulanan Mann Whitney U test sonucuna göre, çocukluk döneminde fiziksel, sözel ve duygusal istismara maruz kalan kişilerin kendine zarar verme davranışı ve intihar düşünce sıklığı şiddetin herhangi bir türüne maruz kalmayanlara göre daha fazladır ($p<.05$).

Gruplar intihar girişiminin sıklığı açısından incelendiğinde; esrar bağımlılarında en az 1 kez intihar girişiminde bulunanların oranı %26.7 ($n=20$), üç ve daha fazla deneyenlerin oranı ise % 5.3 ($n=4$)’dir; kontrol grubunda ise sadece 1 kez intiharı deneyen 4 kişi (%5.3) bulunmaktadır.

Tablo 8: Esrar Bağımlıları ve Kontrol Grubunun Kendilerine Zarar Verme Davranışları ile İntihar Düşünce-Girişiminin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

		Esrar Bağımlıları N=75		Kontrol Grubu N=75		P
		n	%	n	%	
KZVD	VAR	44	58.7%	9	12%	.000
	YOK	31	41.3%	66	88%	
İntihar Düşüncesi	VAR	47	62.7%	11	14.7%	.000
	YOK	28	37.3%	64	85.3%	
İntihar Girişimi	VAR	26	34.7%	4	5.3%	.000
	YOK	49	65.3%	71	94.7%	

P<0.05

TARTIŞMA

Bu çalışmada esrar bağımlıları tarafından algılanan ebeveyn kabul-reddi ile, bu bireylerin çocukluk çağı travma yaşantıları (fiziksel istismar, duygusal istismar, sözel istismar), kendine zarar verme davranışları ve intihar düşünceleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen verilere göre, esrar bağımlısı olan kişilerin hem anne hem de babalarıyla ilişkilerinde daha çok “red” algıladıkları görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, esrar bağımlısı olan kişiler çocukluklarında anneleriyle ilişkilerinde kontrol grubuna göre daha fazla ihmal edilmiş ve anneleri tarafından sevildikleri hakkında daha fazla şüpheye düşmüş ve daha az kabul edildiklerini algılamışlardır. Kandel’in (1990) araştırmasında bizim çalışmamızdan elde edilen bulgulara benzer şekilde, madde bağımlılarının ebeveynlerini madde kullanımı olmayan kişilere göre, daha az ilgili algıladıkları saptanmıştır (9).

Çocuk, yaşamının ilk yıllarında özellikle etrafındaki en yakın kişilerden yani anne ve babasından etkilenmektedir. Freud, özellikle anne ile çocuk arasındaki ilişkinin önemine dikkat çekerek, kişiliğin temellerinin çocukluk döneminde ebeveynler ile kurulan ilişki sonucunda oluştuğunu öne sürmüştür (34). Bowlby (1951) ise çocukluk yıllarında anne ile kurulan ilişkinin kalitesinin kişinin şimdiki yaşamının niteliği üzerinde

etkisinin olduğunu ifade etmiştir (14). Literatüre bakıldığında, madde kullanımı olan kişilerin özellikle anneleri ile olan ilişkilerinde sorunlar yaşadıkları, ihtiyaçlarının anneleri tarafından yeterince karşılanmadığı, anneleri tarafından kendilerine düşmanca davranıldığı ve fikirlerine önem verilmediğini düşündükleri vurgulanmaktadır (8,11).

Araştırmadan edinilen bir diğer bulgu, esrar bağımlısı olan kişilerin çocukluklarında babalarıyla ilişkilerinde esrar bağımlısı olmayanlar göre daha fazla ihmal edilmiş ve babaları tarafından sevildikleri hakkında daha fazla şüpheye düşmüş, daha az kabul edildiklerini algılamış olmalarıdır. Rohner ve Veneziano (2001), baba sevgisinin çocuğun gelişimi üzerinde anne sevgisi kadar etkili olduğunu hatta bazen anne sevgisinin etkisinden bağımsız olarak daha da önemli olduğunu ve baba sevgisinin çocuğun kişiliği üzerinde özgün sonuçları yordayabileceğini belirtmektedir (35). Özellikle erkek çocuklar için özdeşim modeli olması beklenen babaların ihmal, çocuğun evin dışında özdeşim nesneleri aramasına ve riskli akran grupları içerisinde farklı özdeşim modelleri benimsemesine yol açabilmektedir (36).

Campove Rohner 1992 yılında madde bağımlıları ile yaptıkları bir çalışmada, madde bağımlısı olan kişilerin ebeveyn reddinin yarattığı psikolojik acıdan kaçınmak için madde kullanımını bir savunma stratejisi olarak kullandıklarından bahsetmiştir (37). Nitekim bir çok araştırma bulgusu, kopuk ve iletişim kurmayan aile yapısından ve ebeveynleri

tarafından yakın ilgi, şefkat, sıcaklık görmeyen ailelerden gelen ergenlerin alkol ve madde kullanım riskine daha açık olduğunu göstermiştir (38).

Sonuç olarak, tablo 2 ve tablo 3'te sunulmuş olan bulgulara göre, esrar bağımlısı olan kişiler, hem anneleri hem de babaları tarafından daha fazla ihmal edilmiş, anne ve babalarıyla ilişkilerinde daha az ilgi görmüş kişilerdir. Belki de daha da önemlisi, esrar bağımlısı olan kişilerin anne ve babalarıyla ilişkilerinde algıladıkları ayrışmamış reddir. Buna göre, esrar bağımlısı olan kişilerin anne ve babalarıyla ilgili algıları sıcaklık boyutunun "red" yanında yer alırken, normal grubun algıları sıcaklık boyutunun "kabul" yanında yer almaktadır. Diğer bir deyişle, esrar bağımlısı olan kişiler, esrar bağımlısı olmayan kişilere göre, kendilerini anneleri ve babalarıyla ilişkilerinde daha az sevilen, daha az kabul edilen çocuklar olarak algılamışlardır.

Çalışmamızdan elde edilen diğer bulgular değerlendirildiğinde esrar bağımlısı olan kişilerin çocukluk dönemlerinde travmaya maruz kaldıkları ve çocuklukta anne babalarından gördükleri fiziksel ve sözel şiddet ile duygusal ihmalin algılanan anne-baba kabulü ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Çalışmamızdan elde edilen bulgular, Funk ve arkadaşları (2003) ile Deykin ve Fuka (1997) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir (28,39). Çocukluk çağı travmalarında madde kullanımı kendi kendini tedavi ve stresten kaçınma yöntemi olarak tercih edilmesinden dolayı madde kullanım bozuklukları riskini arttırmaktadır (27).

Westermeyer ve arkadaşları tarafından (2001) yapılan bir çalışmada, madde kötüye kullanımı olanlarda çocukluk çağı fiziksel istismara uğrama oranlarının yüksek olduğu bulunmuştur (40). Bu bulgu, çalışmamızdan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Tablo 5'te sunulan bulgulara bakıldığında esrar bağımlısı olan kişilerin çocukluklarında en çok fiziksel şiddete maruz kaldığı ve bunu sırasıyla duygusal istismar ile sözel şiddetin izlediği görülmektedir. Özetle, çocuklukta travmatik yaşantıya yani fiziksel ve sözel şiddet ile duygusal ihmale maruz kalmış kişilerin kendilerini anneleri ve babalarıyla ilişkilerinde daha az sevilen, daha az kabul edilen çocuklar olarak algıladıkları görülmektedir.

İntihar düşüncesine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, ilk dikkat çeken intihar

düşüncesinin esrar bağımlısı olan kişilerde (58.7%) belirgin düzeyde yüksek olmasıdır. Bu bulgu Balcıoğlu ve Abanoz (2009) tarafından madde kullanan 298 kişide yapılan çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir (23). Madde bağımlılarında intihar girişimleri ve düşünceleri yüksek oranda görülür. Madde kötüye kullananlar arasında yaşam boyu özkiyım girişi yaygınlık oranı çeşitli çalışmalarda %15 ile 20 arasında değişmekte bazı çalışmalarda bu oran %45'e kadar çıkmaktadır (41,42,43). Çalışmamızda esrar bağımlısı olan kişilerde intihar girişimi % 34.7 oranındadır. Bu bulgu literatür ile benzerlik göstermektedir. Yapılan bir çalışmada madde bağımlılarının %55'inde kendine zarar verme davranışının, %70'inde intihar düşüncesinin olduğu, %68'inin ise ise intihar planı yaptığı bildirilmiştir (43). Çalışmamızda da literatürle benzer şekilde esrar bağımlısı olan kişilerde kendine zarar verme davranışının %58.7 olduğu ve intihar düşüncesinin varlığının ise %62.7 olduğu bulunmuştur. Çalışmamızda en sık denenen intihar yönteminin aşırı dozda madde kullanımı (%18.7) ve en sık tercih edilen kendine zarar verme davranışının ise 'kendini kesme' (%46.7) olduğu görülmektedir. Çalışmamızdan elde edilen bu bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir (20,44). Çocukluk döneminde fiziksel, sözel ve duygusal şiddete maruz kalan kişilerin kendine zarar verme davranışı, intihar düşünce sıklığı şiddetin herhangi bir türüne maruz kalmayanlara göre daha fazla bulunmuştur. Bu bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir (45,46,47,27).

Anne ve baba kabul-reddi ile aralarındaki ilişki değerlendirildiğinde sadece baba kabulü ile KZVD arasında ve anne kabulü ile de intihar düşüncesi arasında ilişki bulunmuştur. Diğer bir deyişle, çocukluklarında anne ve babaları tarafından daha az sevildiklerini, daha çok ihmal edildiklerini, kendilerine soğuk ve ilgisiz davranıldığını düşünen ve bazen saldırgan ya da ihmalkar davranılmamasına rağmen reddedildiklerini düşünen çocuklarda kendine zarar verme davranışı ile intihar düşüncesi sıklığının arttığı görülmektedir.

SONUÇ

Çalışmadan elde edilen bulgular

değerlendirildiğinde, anne ve/veya babaları tarafından reddedildiğini düşünen esrar bağımlısı kişilerde intihar düşüncesinin, kendine zarar verme davranışının daha fazla görüldüğü ve bu kişilerin çocukluk dönemlerinde daha fazla travmatik yaşantılarının olduğu bulunmuştur. Bu çalışmanın, ülkemizdeki çocuk-ebeveyn ilişkisi hakkındaki araştırmalara önemli katkılar yapacağı düşünülmektedir. Esrar bağımlıları ile yapılan psikiyatrik görüşmelerde bu bireylerin çocuklukta aileleri ile kurdukları ilişki, olası travmatik yaşantıların varlığının sorgulanarak incelenmesinin uygulanacak olan tedavide yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Bağımlılıkta ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişim, disiplin yöntemlerinin tutarlılığı ve etkinliği, ebeveyn modeli, madde kullanımında risk etmenlerinin azaltılması ve koruyucu faktörlerin güçlendirilmesi son derece önemlidir (Ögel ve ark. 2004). Araştırmanın en önemli sınırlılığı, araştırma örneklemine kadın katılımcıların dahil edilememiş olmasıdır. Bu nedenle gelecek çalışmalarda daha kapsamlı bir örnekleme yapılmasının daha açıklayıcı olacağı düşünülmektedir. Örnekleme ilgili bir diğer kısıtlılık da çalışma örnekleminin sadece Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Bağımlılık Tedavi Birimi'ne denetimli serbestlik tedbiri ile başvuran esrar bağımlılarından oluşmasıdır. Konuyla ilgili gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı merkezlerden alınacak katılımcılarla daha geniş bir örneklemin kullanılması önerilmektedir. Böylelikle daha kapsamlı bilgilere ulaşılabileceği düşünülmektedir. Tüm bu sınırlılıklara rağmen esrar bağımlılarının çocukluk çağı travma yaşantıları, kendine zarar verme davranışları ve intihar düşünceleri ile ebeveynlerinden algıladıkları kabul ya da red arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışmadır.

KAYNAKLAR

- 1- Ögel K. Sigara, alkol ve madde kullanım bozuklukları: Tanı, tedavi ve önleme. İstanbul: Yeniden Yayınları, 2010.
- 2- Sander E. Olay Yerinde Kriminalistik. Ankara: Ocaklar Matbaacılık, 1997.
- 3- Steinberg L. Adolescence. 8.Baskı, New York: McGraw-Hill Higher Education, 2008.
- 4- Aydoğdu H, Çam MO. Madde kullanım

- bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2013; 4: 137-144.
- 5- Adalbjarnardottir S, Hafsteinsson LG. Adolescents' perceived parenting styles and their substance use: Concurrent and longitudinal analyses. J Res Adolesc 2001; 11: 401-23.
- 6- Alati R, Maloney E, Hutchinson DM, ve ark. Do maternal parenting practices predict problematic patterns of adolescent alcohol consumption? Addict 2010; 105: 872-80.
- 7- Calafat A, García F, Juan M, ve ark. Which parenting style is more protective against adolescent substance use? Evidence within the European context. Drug and Alcohol Depend 2014; 1:185-192.
- 8- Görgün S, Tiryaki A, Topbaş M. Üniversite öğrencilerinde madde kullanma ve anne babaya bağlanma biçimleri, Anadolu Psikiyatri Dergisi 2010; 11: 305-12
- 9- Kandel D. Parenting styles, drug use and children adjustment. J Marriage Fam 1990; 52:183-96.
- 10- Block J, Block JH, Keyes S. Longitudinally foretelling drug use in adolescence: Early childhood personality and environmental precursors. Child Dev 1988; 59: 339-355.
- 11- Branstetter SA, Furman W, Cottrell L. The influence of representations of attachment, maternal-adolescent relationship quality, and maternal monitoring on adolescent substance use: A 2-year longitudinal examination. Child Dev 2009; 80:1448-62.
- 12- Ickick R, Lauer S, Romo L, ve ark. Dysfunctional parental styles perceived during childhood in outpatients with substance use disorders. Psychiatry Res 2013; 210: 522-528.
- 13- Freud S. An Outline of Psychoanalysis. London: Hogarth Press, 1949.
- 14- Bowlby J. Maternal Care and Mental Health. World Health Organisation: Geneva, 1951.
- 15- Erikson EH. Childhood And Society. New York: W.W. Norton, 1963.
- 16- Berne E. What Do You Say After You Say Hello. New York: Grove Press, 1972.
- 17- Rohner RP. They love me, they love me not: A worldwide study of the effects

- of parental acceptance and reception. New Haven, CT: HRAF Press, 1975.
- 18- Koyuncu A, Mirsal H, Yavuz MF, ve ark. Eroin bağımlılarında intihar düşüncesi, planı ve girişimi. *Bağımlılık Dergisi* 2013; 4: 101-104.
 - 19- Mino A, Bousquet A, Broers B. Substance abuse and drug-related death, suicidal ideation, and suicide: A review. *Crisis* 1999; 20: 28-35.
 - 20- Oyefeso A, Ghodse H, Clancy C, ve ark. Suicide among drug addicts in the U.K. *Br J Psychiatry* 1999; 175:277-282.
 - 21- Dhossche DM, Meloukheia AM, Chakravorty S. The association of suicide attempts and comorbid depression and substance abuse in psychiatric consultation patients. *Gen Hosp Psychiatry* 2000; 22: 281-288.
 - 22- Trezza GR, Popp SM. The substance user at risk of harm to self or others: assessment and treatment issues. *J Clin Psychol* 2000; 56: 1193-205.
 - 23- Balcıoğlu İ, Abanoz Y. Madde bağımlılığı, intihar, sanık Psikolojisi. *Dirim Tıp Gazetesi* 2009; 84: 15-20.
 - 24- Kaya N, Güler Ö, Çilli AS. Konya Kapalı Cezaevi'ndeki mahkumlarda psikiyatrik bozuklukların yaygınlığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2004;5: 85-91.
 - 25- Aksoy A, Ögel K. Sokakta yaşayan çocuklarda kendine zarar verme davranışı ve madde kullanımı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2005; 6:163-169
 - 26- Tarlacı N, Yeşilbursa D, Türkcan S, ve ark. B kümesi kişilik bozukluklarında kendini yaralamanın özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi* 1997; 8: 29-35.
 - 27- Khoury L, Tang YL, Bradley B, ve ark. Substance use, childhood traumatic experience, and posttraumatic stress disorder in an urban civilian population. *Depress Anxiety* 2010;27:1077-1086.
 - 28- Funk RR, McDermeit M, Godley SH, ve ark. Maltreatment issues by level of adolescent substance abuse treatment: the extent of the problem at intake and relationship to early outcomes. *Child Maltreat* 2003; 8: 36-45.
 - 29- Dunn GE, Ryan JJ, Dunn CE. Trauma symptoms in substance abusers with and without histories of childhood abuse. *J Psychoactive Drugs* 1994; 26: 357- 360.
 - 30- Mirsal H, Pektaş Ö, Kalyoncu A, ve ark. İntihar Girişiminde Bulunan Alkol Bağımlılarında Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları. 40. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Özet Kitabı, 2004.
 - 31- Dilbaz N, Aytekin Y. Alkol Bağımlılarında intihar düşüncesi, davranışı, niyeti. *Bağımlılık Dergisi* 2003; 4: 1-9.
 - 32- Rohner RP. Acceptance and Rejection. In Levinson D, Ponzetti J, Jorgensen P (Ed), *Encyclopedia of Human Emotions*. New York: Macmillan Publishing, 1999.
 - 33- Varan A. EKAR Kuramı Değerlendirme Araçlarının Türkiye Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. Yayınlanmamış Çalışma, Ege Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı, 2003.
 - 34- Dural G, Yalçın İ. Investigation of relationship between parental acceptance and psychological adjustment among university students. *Düşünen Adam Dergisi* 2014; 27:221-232.
 - 35- Rohner RP, Veneziano RA. The importance of father love: History and contemporary evidence. *Rev Gen Psychol* 2001; 5: 382-405.
 - 36- Yılmaz G, İşiten N, Ertan Ü, ve ark. Bir çocuk istismarı vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2003; 46: 295-298.
 - 37- Campo AT, Rohner RP. Relationships between perceived parental acceptance-rejection, psychological adjustment and substance abuse among young adults. *Child Abuse Negl* 1992; 16: 429-440.
 - 38- Siyez MS, Gürçay E, Yüncü Z. Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin çocukluk dönemi aile yaşantılarına ilişkin algıları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2012; 13:299-305.
 - 39- Deykin EY, Fuka SL. Prevalence and risk factors for posttraumatic stress disorder among chemically dependent adolescents. *Am J Psychiatry* 1997; 154: 752-757.
 - 40- Westermeyer J, Wahmanholm K, Thuras P. Effects of childhood physical abuse on course and severity of substance abuse. *Am J Addict* 2001; 10:101-110.
 - 41- Rossow I, Lauritzen G. Shattered childhood: A key issue in suicidal behavior among drug addicts. *Addict* 2001; 96: 227- 240.
 - 42- Evren C, Ögel K. Alkol/madde bağımlılarında dissosiyatif belirtiler ve çocukluk çağı travması, depresyon, anksiyete ve alkol/madde kullanımı ile

- ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2003; 4: 30-37.
- 43- Evren CE, Üstünsoy S, Can S, ve ark. Alkol/Madde bağımlılarında özkıyım girişimi öyküsünün klinik belirtilerle ilişkisi. Klinik Psikiyatri 2003; 6: 86-94.
- 44- Ös Y. Adolesan dönemi ve madde kullanımı. Düşünen Adam 1985; 4: 668-672.
- 45- Bahar G, Savaş HA, Bahar A. Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2009; 4: 51-65.
- 46- Diaz A, Simantov E, Rickert VI. Effect of abuse on health: Results of national survey. Arch Pediatr Adolesc Med 2002; 156: 811-817.
- 47- Gershooft ET. Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta analytic and theoretical review. Psychol Bull 2002; 128: 539-579.